

linde anılması doğru değildir (Yâkût, V, 231, 239). Meyyâniş'ten Mekke'ye göç ederek oraya yerleşti ve "muhaddisü Mekke, şeyhül'l-Harem, el-mücâvir" diye anıldı. Mekke'de Mescid-i Harâm imamlığı yapan ve fetva veren Meyyânişî fakih ve sika kabul edilen bir muhaddistir. Kendisi gibi Mescid-i Harâm imamlığında bulunan kızı tarafından torunu Ebû Abdullah Süleyman b. Halîl b. İbrâhim el-Askalânî el-Kinânî ile yine kızı tarafından torunu olan ve kendisinden hadis dinleyen Ebû Ali Sadreddin Hasan b. Muhammed b. Muhammed el-Bekrî el-Haneffî de birer muhaddis ve fakihtir. Meyyânişî, Mısır'daki bazı ilim merkezlerine seyahatler yaparak bir kısım âlimlerden eserlerinin rivayet icâzetini aldı. Mâzerî, Sileffî, Haremeyn kadısı Ebû Muzaffer Muhammed b. Ali b. Hüseyin eş-Şeybânî gibi muhaddislerden hadis rivayet etti. Muhammed b. Ahmed b. Yetîm el-Endereşî vasisiyle İmam Mâlik'in 'Avâlî ve Fâkihî'nin *Aẖbârü Mekke* adlı eserini rivayet etti. Kendisinden, Ferrâ el-Begavî'nin *Me'âlimü't-tenzîl* ve *Şerhu's-Sünne* adlı eserlerini rivayet etmesiyle tanınan muhaddis Ebû'l-Mecd Mecdüddin Muhammed b. Hüseyin el-Kazvînî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Fütûh b. Benîn el-Mekkî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdülmecid es-Safrâvî gibi âlimler faydalandı ve rivayet ettiği eserlerin icâzetini aldı. Meyyânişî'nin, mezar taşındaki bilgilerden hareketle Mekke'de 9 Muharrem 583'te (21 Mart 1187) vefat ettiği ileri sürülmüşse de (Fâsî, VI, 335) kaynakların çoğu 581'de (1185) öldüğünü zikretmektedir.

Eserleri. Meyyânişî'nin *Mâ lâ yese'u'l-muhaddise cehlüh* adlı eseri hadise yeni başlayan talebelerin mutlaka bilmesi gereken hususları ele alan küçük bir risâledir. Daha önce yazılan usul kitaplarının aksine bilgiler burada senedsiz olarak verilmiştir. İbn Hacer'in *Şerhu Nuḥbeti'l-fiker*'inin girişinde adı zikredildiği için hadis usulü eserleri arasında sayılan risâle, yaygın usul bilgilerine aykırı görüşler ihtiva etmesi sebebiyle bu kaynaklarda eleştirilmiştir. Meyyânişî eserinde bir iki istisna dışında bab başlığı vermeden ilmin fazileti, hadis tahammül ve edâ yolları, hadislerin mâna ile rivayeti, gramer hatası olan hadislerin nakli, rivayeti makbul ve merdûd olanlar, sahîh ve sahîh hadis dereceleri, Buhârî, Müslim ve İmam Mâlik'in eserlerindeki hadislerin sayısı, müksirûn sahâbîler gibi konularla hasen, meşhur, müfred, garîb, şâz, müsned,

mürsel, mevkuf, münkatî', maktû', mu'dal terimleri üzerinde kısaca durmuştur. Meyyânişî'nin daha önce uygulanan yöntem ve ölçüleri tesbit ve hadis usulüne dair sonuçlar çıkarma anlamında yanlışlıklar yaptığı söylenmiş, merfû ve garîb terimlerini şâz olan görüşler doğrultusunda tanımlaması, Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-şâhiḥ*'lerindeki rivayet şartlarını Hâkim'in şâz görüşü istikametinde belirlemesi gibi tutumları yüzünden tenkit edilmiştir (Süyûtî, I, 71). Nisbeten geç bir dönemde yazılmasına rağmen eserde hadis ilmine teşvik amacıyla zayıf ya da mevzû rivayetlere yer verilmesi de eleştirilmiştir (Mahmûd et-Tahhân, s. 473). Müellifin 579'da (1183) Mekke'de yazdığı bu risâle Subhî es-Sâmerrâî'nin tahkikiyle neşredilmiştir (Bağdad 1387/1967). Sâ-merrâî, eserin mukaddimesinde sünnet, hadis ilimleri ve hadis usulüne dair kitaplar hakkında bilgi vermiş, müellif ve eserini kısaca tanıtmıştır. Eser üzerinde Ebû Ca'fer Ömer b. Abdülmecid el-Makdisî'nin *İzâhu Mâ lâ yese'u'l-muhaddise cehlüh* adıyla yaptığı bir şerhten söz edilmektedir (Kettânî, s. 315). Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan eser, Leonard Librande tarafından Subhî es-Sâmerrâî neşri ve Milan yazması esas alınarak İngilizce'ye tercüme edilip yayımlanmıştır (bk. bibl.).

Meyyânişî'nin ayrıca Şîrûye b. Şehredâr ed-Deylemî'nin *Firdevsü'l-aẖbâr*'i üzerine yazdığı *Ta'likât 'ale'l-Firdevs* (Chester Beatty Library, nr. 5169) ve *el-İhtiyâr fi'l-mulaḥ ve'l-aẖbâr* (Chester Beatty Library, nr. 4971) adlı eserleri bulunmaktadır. Onun zühd ve rekâike dair *Ravzatü'l-müştâk ve'l-tarîk ile'l-Kerîmü'l-Hallâk* ve mevzû rivayetler de ihtiva eden *el-Mecâlisü'l-Mekkîyye* isimli çalışmalarının olduğu da kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Meyyânişî, *Mâ lâ yese'u'l-muhaddise cehlüh* (nşr. Subhî es-Sâmerrâî), Bağdad 1387/1967; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, V, 231, 239; İbn Nukta, *et-Takîd li-ma'rîfeti ruvâti's-sünen ve'l-mesânid* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1408/1988, s. 384; Zehebi, *A'lâmü'n-nübelâ*, XXI, 17, 157; XXII, 249; Fâsî, *el-İkdu's-semîn*, VI, 334-337; a.mlf., *Zeylü't-Takîd fi ruvâti's-sünen ve'l-mesânid* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1410/1990, I, 77, 511; II, 91; İbn Hacer el-Askalânî, *en-Nuket 'alâ kitâbi İbni's-Salâḥ* (nşr. Rebî' b. Hâdî Umeyr), Riyad 1408/1988, I, 240-241; Sehâvî, *et-Tuhfetü'l-laṭife fi târihi'l-Medîneti's-şerîfe*, Beyrut 1993, I, 418; II, 543; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdül-latif), Kahire 1385/1966, I, 71; Radyüddin İbnü'l-Hanbelî, *Kaḫvü'l-eşer fi şafvî 'ulûmî'l-eşer*

(nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1408, s. 36-40; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 272; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 633-634; Mahmûd et-Tahhân, *el-Hâfiz el-Hâfiḥ el-Bağdâdî ve eşeruhû fi 'ulûmî'l-hadîs*, Beyrut 1401/1981, s. 446-449, 472-474; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 315; L. Librande, "The Supposed Homogeneity of Technical Term in Hadith Study", *MW*, LXXII/1 (1982), s. 34-50.

İBRAHİM HATİBOĞLU

MEYYÂRE

(ميارة)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed
b. Muhammed Meyyâre el-Fâsî
(ö. 1072/1662)

Mâlikî fakihi.

15 Ramazan 999'da (7 Temmuz 1591) Fas'ta doğdu ve burada yaşadı. İbn Âşir el-Fâsî, Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed el-Makkarî, Ahmed b. Ali es-Sûsî ve Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer el-Battûî'den ders aldı. Devrinde bazı kaynaklarda "zamanının Mâlikî'i" diye nitelendirilecek kadar meşhur oldu. Talebeleri arasında Ebû Sâlim el-Ayyâşî, Ebû'l-Abbâs Muhammed b. Ahmed el-Ebbâr, Ebû Hâmid Muhammed el-Arabî, Cessûs lakaplı Abdüsselâm b. Hamdûn, Ebû Abdullah Muhammed el-Murâbî ed-Delâî'nin adları anılmaktadır. Aslen bir yahudi ailesine mensup olan Meyyâre, Fas aristokrasisinin taassubu sebebiyle resmî bir görev alamamış, ailesinin geçimini düşünlerde kadınlara takı kiralamak suretiyle sağlamaya çalışmıştır (Muhammed Haccî, I, 122, 178, 274). Meyyâre 3 Cemâziyelâhir 1072 (24 Ocak 1662) tarihinde Fas'ta vefat etti.

Eserleri. 1. *ed-Dürrü's-semîn ve'l-mevridü'l-ma'în fi şerhi'l-Mürşidi'l-mu'în*. Hocası İbn Âşir el-Fâsî'nin Mâlikî mezhebine dair manzum bir ilmiyal olan eserinin şerhidir (Fas 1283, 1289, 1292, 1310, 1318; Tunus 1293; kenarında Tetâtî'nin *Hıtaṭu's-sedâd ve'r-rüşd li-şerhi Muḥaddimetü (Manzûmetü) İbn Rüşd*'ü ile, Kahire 1305, 1306, 1309, 1314, 1330, 1373). Esere Muhammed Mehdi b. Muhammed el-Vezzânî (*el-Kevâkibü'n-neyyâre ve'l-cevâhirü'l-muḥtâre*, I-II, Fas 1322) ve İbnü'l-Mukaddem (*en-Nücümü's-seyyâre 'alâ şerhi Meyyâre*, yazmaları için bk. Abdülazîz Binabdullah, s. 82, 143) birer hâşiye, Ca'fer b. İdrîs el-Kettânî girişine bir şerh yazmıştır (Fevzî Abdürrezzâk, s. 107). 2. *Muḥtaşarü'd-Dürri's-semîn* (Fas 1289, 1292, 1313, 1318, 1330; Tunus 1293, 1301, nşr. Abdülvehhâb Saâde, Tunus

1989; Kahire 1301, 1303, 1305, 1317, 1323, 1373; Muhammediyye, ts.). *el-Mürşidü'l-mu'in*'in küçük şerhi olarak da anılmakta olup üzerine İbnü'l-Hâc Muhammed Tâlib bir hâşiye yazmıştır (*Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Mürşidü'l-mu'in*, I-II, Fas 1293, 1308, 1315). 3. *el-İtkân ve'l-ihkâm fî şerhi Tuhfeti'l-hükkâm (ahkâm)*. Ebû Bekir İbn Âsım'ın Mâlikî fıkına dair manzum eserinin şerhi olup Ebû Ali İbn Rahhâl'in hâşiyesiyle birlikte basılmıştır (I-II, Fas 1294, 1299; Kahire 1301, 1305, 1306, 1310, 1315; nşr. Abdüllatîf Hasan Abdurrahman, I-II, Beyrut 1420/2000). 4. *Fethu'l-'alîmi'l-hallâk fî şerhi Lâmiyyeti'z-Zekkâk (Şerhu Lâmiyyeti'z-Zekkâk)*. Ebû'l-Hasan Ali b. Kâsım ez-Zekkâk'ın Mâlikî fıkına dair manzum eserinin şerhi olan eser Ahmed b. Ali eş-Şeddâdî'nin hâşiyesiyle birlikte yayımlanmıştır (Fas 1298). Kitaba İbnü'r-Ragây Muhammed Yaîş eş-Şâvî de bir hâşiye yazmıştır (nüshaları için bk. Abdülazîz Binabdullah, s. 149). 5. *Büstânü fikeri'l-mübhec fî tek-mîli'l-Menhec (İkmâlü'l-Menhec, Tek-mîlül-Menhec)*. Ebû'l-Hasan ez-Zekkâk'ın *el-Menhecü'l-müntehab ilâ uşûli'l-mezheb* adlı manzum eserinin tekmlisi olan eser, yine Meyyâre tarafından yapılan şerhi ve Ahmed el-Mencûr'un *el-Menhec* şerhiyle birlikte basılmıştır (I-II, Fas 1305). Ahmed b. Muhammed es-Sicilmâsî de eser için bir şerh kaleme almıştır (yazma nüshası için bk. a.g.e., s. 98). 6. *Zübdetü'l-evtâb fî'htişâri'l-Hattâb*. Halîl b. İshak el-Cündî'nin Mâlikî fıkına dair *el-Muhtaşar*'ına Hattâb'ın yazdığı şerhin muhtasarıdır (Dârü'l-kütübî'n-Nâsırıyye, nr. 520; Hizânetü'l-Karaviyyîn, nr. 1158; ayrıca bk. a.g.e., s. 143). 7. *İltikâtü'd-dürer mimma kütibe 'ale'l-Muhtaşar*. Halîl b. İshak'ın eseri için kaleme aldığı şerhtir (Dârü'l-kütübî'n-Nâsırıyye, nr. 2490; Hizânetü'l-Karaviyyîn, nr. 456; ayrıca bk. a.g.e., s. 143). 8. *TuHFeti'l-aş-hâb ve'r-refeka bi-ba'zi mesâ'ili bey'îş-şafka* (Fas, ts.; Tunus, el-Mektebetü'l-vataniyye, nr. 281 [müellif nüshası]; ayrıca bk. Muhammed Haccî, I, 306-307). 9. *Naşihatü'l-muğtarrîn ve kifâyetü'l-muẓ-tarrîn fî't-tefrîk beyne'l-müslimîn bi-mâ lem yenzilühü rabbü'l-'âlemîn ve lâ câ'e bihi'r-resûlül-emîn* (Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 923/K; Rabat el-Hizânetü'l-melekiyye, nr. 7248; eserin muhtevası için ayrıca bk. Kâdirî, III, 345; Muhammed Haccî, I, 178-179, 279-280). Fas'ta yerli tâcirlerin, İslâmiyet'i kabul etmiş yahudilere diğer müslümanlardan farklı muamele uygulayarak onları pazarlara

sokmamaları üzerine kaleme alınmıştır. M. G. Arenal eseri bir makalesinde incelemiştir ("Nasihat al-Mugtarrîn of Muhammad Mayyara [d. 1072/1662]: A Collection of Fatwas on the Bildiyyîn of Fez", *The Maghreb Review*, XVI/1-2 [London 1991], s. 84-94). 10. *Nazmü'l-le'âlî ve'd-dürer* (el-Hizânetü'l-melekiyye, nr. 855, 12512; el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 931/K, 3702/Z).

BİBLİYOGRAFYA :

Ayyâşî, *İktifâ'ü'l-eşer ba'de zehâbi ehli'l-eşer* (nşr. Nüfeyse ez-Zehabî), Dârülbeyzâ 1996, s. 114-115; Kâdirî, *Neşrül-meşânî*, II, 120-121; III, 345; a.e. (*Mevsû'atü'l-'alâmi'l-Mağrib* içinde, nşr. Muhammed Haccî – Ahmed Tefkî), Beyrut 1417/1996, III, 1285; IV, 1500-1501; a.mlf., *İltikâtü'd-dürer* (nşr. Hâşim el-Alevî el-Kâsımî), Beyrut 1403/1983, s. 151-153, 306; Serkis, *Mu'cem*, II, 1821-1822, 1919; Brockelmann, *GAL*, II, 341, 613; *Suppl.*, II, 700; Abdullah Kenûn, *en-Nübûgu'l-Mağribî fî'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1395/1975, I, 259; Muhammed Haccî, *el-Hareketü'l-fikriyye bi'l-Mağrib*, Muhammediye 1396/1976, I, 122, 144, 145, 155, 178-179, 274, 279-280, 306-307, 371; M. Âbid el-Fâsî, *Fihrisü mahtûâtî Hizâneti'l-Karaviyyîn*, Dârülbeyzâ 1399-1403/1979-83, I, 428-429, 455; II, 366-367, 394-395, 522, 537; III, 244-245; Abdülazîz Binabdullah, *Ma'lemetü'l-fıkhî'l-Mâlikî*, Beyrut 1403/1983, s. 73, 82, 84, 86, 98, 124, 143, 148, 149, 162; Zirikî, *el-A'lâm (Fethullah)*, VI, 11-12; Muhammed el-Menûnî, *Delîlû mahtûâtî Dârü'l-kütübî'n-Nâsırıyye*, Muhammediye 1405/1985, s. 47, 56, 57, 58, 60, 68, 76, 103, 161, 169, 178, 187, 192; a.mlf., *Kabes min 'ağâ'li'l-mahtûti'l-Mağribî*, Beyrut 1999, II, 547, 550, 927; Fevzî Abdürrezzâk, *el-Mahtûbî'atü'l-haceriyye fî'l-Mağrib*, Rabat 1406/1986, s. 64, 69, 71, 72, 83, 102, 103, 107; Ömer Ferruh, *Me'âlimü'l-edebî'l-'Arabî fî'l-aşrî'l-hadîş*, Beyrut 1406/1986, II, 662-665.

AHMET ÖZEL

MEYYÎT

(bk. ÖLÜ).

MEZ, Adam

(1869-1917)

İsviçreli şarkiyatçı.

Almanya'nın güneyindeki Freiburg im Breisgau'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra Strasburg'daki Kaiser Friedrich Wilhelm Üniversitesi'nde şarkiyat okudu ve 1892'de Haran'ın İslâm öncesi tarihi üzerine doktora yaptı. 1895'te Basel Üniversitesi'nde Sâmi dil ve edebiyatları doçenti oldu ve buradaki asıl kurucusu sayıldığı İslamwissenschaft bölümünde ders vermeye başladı. Bir ara ilmiî araştırmalarda bu-

lunmak üzere Mısır ve Irak'a gitti; 29 Aralık 1917'de Basel'de genç denilebilecek bir yaşta öldü. Mez daha çok, ölümünden sonra *Die Renaissance des Islams* adı altında yayımlanan İslâm medeniyetinin IV. (X.) yüzyıldaki durumunu ele aldığı ünlü kitabıyla tanınmakta ve İslâm kültür tarihçiliğinin Batı'daki öncülerinden sayılmaktadır.

Eserleri. 1. *Geschichte der Stadt Har-rân in Mesopotamien bis zum Einfall der Araber* (Strasburg 1892, doktora tezi). 2. *Abulkâsim ein bagdâder Sittenbild von Muhammad ibn ahmad abulmutahhar alazdi* (Heidelberg 1902). Ebû'l-Mutahhar Muhammed b. Ahmed el-Ezdî'nin *Hikâyetü Ebi'l-Kâsım* adlı eserinin uzun bir Almanca giriş ve sözlük ilâvesiyle neşridir. 3. *Die Renaissance des Islams*. Mez'in en önemli eseri olup Hermann Reckendorf tarafından yayımlanmış (Heidelberg 1922) ve İspanyolca (Salvador Vila, *El renacimiento del Islam*, Madrid 1936), İngilizce (Salahuddin Khuda Buksh – D. S. Margoliouth, *The Renaissance of Islam*, London 1937), Arapça (Ebû Rîde, *el-Hağâretü'l-İslâmiyye fî'l-karnî'r-râbî' el-hicrî ev 'aşru'n-nehda fî'l-İslâm*, I-II, Kahire 1359-1360, 1366, 1377/1957), Farsça (Ali Rızâ Zekâvetî Karagözlü, *Temeddün-i İslâmî der Kâr-i Çehârum-i Hicrî*, Tahran 1983) ve Türkçe (Cemal Köprülü, *İslâm'ın Kalkınma Çağı*, Ankara, ts., sadece ilk yedi bölümden oluşan 1. fasikül; Salih Şaban, *Onuncu Yüzyılda İslâm Medeniyeti: İslâm'ın Rönesansı*, İstanbul 2000) tercümeleri yapılmıştır. Mez bu eserinde İslâm kültürünün X. yüzyıldaki durumunu ayrıntılı biçimde ele almakta ve yönetim, maliye, iktisadî, dinî, ilmî, hukukî ve sosyal hayat, dil ve edebiyat, sanayi, ticaret, kara ve deniz taşımacılığı gibi çok geniş bir yelpazeye yayılmış konularda İslâm toplumunun belli bir dönemdeki yaşantısını büyük ölçüde birinci elden kaynaklara dayanarak incelemektedir. Eser özellikle farklı konularda önemli malzemeler aktardığı için büyük bir değer taşır.

Mez'in makalelerinden bazıları şunlardır: "Das arabisches Sprichwort" (*Allgemeine Zeitung*, Beilage 4 [München 1904], s. 148-150); "Geschichte der Wunder Muhammeds. Résumé" (*Verhandlungen des 2. Kongresses für allgemeine Religionsgeschichte*, Basel 1905, s. 235-238); "Über einige sekundäre Verba im Arabischen" (*Orientalische Studien Theodor Nöldeke zum siebzigsten Geburtstag*, ed. C. Bezold, Giessen 1906, I, 249-254); "Von der mu-